

χωρίς νὰ τὰς διδαχθῶμεν, ἀλλ' ἀπλῶς ὠθούμενοι πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ ὄρμευφύτου.

K. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

C MALLET

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΙΩΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

κατὰ μετάφρασιν

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Δ. ΞΑΛΒΗ.

Ἡ πρώτη περίοδος τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, δηλαδὴ οἱ χρόνοι ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐκτείνονται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς φιλοσοφίας ταύτης μέχρι τῆς μεταβολῆς τῆς ἐπιγενομένης ὑπὸ τοῦ Σωκράτους, χαρακτηρίζεται διὰ τῆς ἐμφανίσεως πολλῶν μεγάλων σχολῶν, ἐν αἷς πρώτη κατὰ τάξιν χρονολογικὴν καὶ δευτέρα κατὰ τὴν σπουδαιότητα τῶν ἐργασιῶν παρίσταται ἡ Ἰωνικὴ φιλοσοφία.

Ὅταν τις ἐπιχειρῇ σήμερον νὰ ἀναχαραξῇ τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας ταύτης, ἐκπλήσεται ὑπὸ τῆς καταστροφῆς, ἣν οἱ αἰῶνες ἐπήνεγκον εἰς τὰ μνημεῖα τὰ ὑπ' αὐτῆς παραχθέντα. Οἱ πλείστοι τῶν Ἰῶνων φιλοσόφων, ἢ μάλιστα πάντες, ἐὰν ἐξαίρεσώμεν τὸν Θάλητα, κατέλιπον συγγράμματα, ἐξ ὧν μόνον τεμαχία τινα ὑπολείπονται. Τί ἐγένοντο τὰ συγγράμματα Διογένης τοῦ Ἀπολλωνιάτου καὶ τοῦ Ἀναξαγόρου, ἅτινα ὁ Σιμπλικίος ἀνεγίνωσκε κατὰ τὸν ἕκτον ἔτι αἰῶνα; Ποῦ αἱ συγγραφαὶ τοῦ Ἡρακλείτου, ἃς ὁ Πλάτων τοσοῦτον ἀπλήστως ἐσπούδαζε, καὶ ἃς ὁ φιλόσοφος τῆς Ἐφέσου ἀπέθηκεν ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος, ὡς εἰ ἠθέλε νὰ ὑποβάλλῃ αὐτὰς εἰς τὴν αἰωνίαν τῆς ἰσχυρῆς θεότητος προστασίαν; Ἐξαίρεσει τεμαχίου τινὸς τοῦ Ἡρακλείτου περὶ τοῦ **κοιτηρίου** τοῦ ἀληθοῦς, διατηρουμένου παρὰ Σέξτῳ τῷ Ἐμπειρικῷ, καὶ τινῶν ἀπορρηγμάτων τοῦ αὐτοῦ φιλοσόφου, μεταγραφέντων ἐν τοῖς συγγράμμασι Διογένης τοῦ Λαερτίου, τοῦ Πλουτάρχου, τοῦ Στοβαίου; ἐξαίρεσει χωρίων τινῶν τοῦ Ἀναξαγόρου, (1) διασωθέντων ἐκ τοῦ ναυαγίου ὑπὸ τοῦ Σιμπλικίου, τὸ πᾶν ἀπόλωτο. (2) Οὕτως ἡ ἱστορία τῆς Ἰωνικῆς φιλοσοφίας ἤθελεν εἶναι ἔσασαι ἀδύνατος, ἐὰν, ἐλλειπόντων τῶν ἀρχικῶν μνημείων, ἔχνη τινὰ τῶν συστημάτων, ἅπερ αὐτὴ ἐπενόησε, δὲν ἀνευρίσκοντο ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν μεταγενεστέρων φιλοσόφων. Παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει, παρὰ τῷ Πλάτωνι, παρὰ τῷ Σέξτῳ, (3) παρὰ Διογένη τῷ Λαερτίῳ, παρὰ τῷ Κικέρωνι, παρὰ τῷ Πλου-

(1) Πλείστα τῶν χωρίων τούτων ἀνάγονται εἰς μίαν ἢ δύο γραμμάς, ἕτερα δὲ εἰς τρεῖς ἢ τέσσαρας μόνον λέξεις.

(2) Ἐκτὸς ἴσως ἔτι ὀλίγων τεμαχίων Διογένης τοῦ Ἀπολλωνιάτου, ἅτινα ἀνευρίσκομεν παρὰ τῷ Σιμπλικίῳ. Οὐδὲν ὑπολείπεται τοῦ Ἀναξιμάνδρου, οὐδὲν ἐκ τοῦ Ἀναξιμένηος, οὐδὲν ἐκ τοῦ Ἀρχελαίου. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν Θάλητα φαίνεται ὅτι οὐδὲν συνέγραψε.

(3) Τὰ δύο συγγράμματα Σέξτου τοῦ Μυτιληναίου ἀλλὰ πρὸ πάντων ἢ πρὸς τοὺς μαθηματικοὺς πραγματεία αὐτοῦ παρέχουσι πολυαριθμους πληροφορίας περὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας. Ὑπάρχει ἐν τοῖς δέκα βιβλίοις ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ἡ πραγματεία αὕτη θαυμασιὰ πολυμάθεια, ἣτις καθ' ἡμᾶς οὐδέποτε ἀρκούντως ἐξετιμῆθη.

τάρχῳ, παρὰ τῷ Εὐσεβίῳ πρέπει νὰ ζητήσωμεν σήμερον ἀτελεῖς καὶ ἔστιν ὅτε σκοτεινὰς παραδόσεις περὶ τῶν θεωριῶν τοῦ Θάλητος, τοῦ Ἀναξιμάνδρου, τοῦ Ἀναξιμένηος, τοῦ Ἡρακλείτου, Διογένης τοῦ Ἀπολλωνιάτου, τοῦ Ἀρχελαίου. Προσθέσατε εἰς ταύτας τὰς παραδόσεις τεμαχία τινα τοῦ Ἡρακλείτου καὶ τοῦ Ἀναξαγόρου, σπάνια καὶ πολύτιμα λείψανα συλλεχθέντα ὑπὸ τοῦ Σέξτου καὶ τοῦ Σιμπλικίου, καὶ θὰ ἔχητε πάντα ἐκεῖνα, εἰς ἃ ἀνάγονται αἱ πηγαί, ἃς δυνάμεθα νὰ διαθέσωμεν ὅπως πειραθῶμεν νὰ ἀνιδρύσωμεν φιλοσοφίαν, ἣν ὁ χρόνος κατέστρεψε καὶ ἣς ἐμυθηνίσθησαν τὰ ἐξηφανίσθησαν τὰ λείψανα.

Ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς γηραιᾶς Ἑλλάσσανος Ἀσίας ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου κατὰ μῆκος τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἀκτὴ, ἣτις ἐν χρόνοις λίαν μεμακρυσμένοις κατελήφθη ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν. Ἐνταῦθα ἦτο ἡ Σμύρνη, λουομένη ὑπὸ τοῦ Μέλητος, οὐ παρὰ τὰς ὄχθας κατὰ τινὰς παραδόσεις εἶδε τὸ φῶς ὁ Ὀμηρος. Ἐνταῦθα ἡ Ἐφεσός, διάσημος γενομένη διὰ τὸ ἱερόν τῆς Ἀρτέμιδος, ἐν ἑκ τῶν θαυμαστῶν τῆς ἀρχαίας τέχνης; ἐνταῦθα ἡ Κύμη, ἡ πατρίς τοῦ Ἡσιόδου. Ἐν ταύταις ταῖς χώραις ἤρξατο ἡ φιλοσοφία, ἣτις ὤφειλε ἡμέραν τινὰ, καταλείπουσα τὴν κοιτίδα αὐτῆς, νὰ βασιλεύσῃ ἐν Ἀθήναις τὸ πρῶτον καὶ ὕστερον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐν τοῖς δύο τούτοις μεγάλοις κέντροις τῆς ἀρχαίας ἐπιστήμης, καὶ νὰ διαδοθῇ ἐντεῦθεν ἐφ' ὅλον τὸν γνωστὸν κόσμον.

Αἱ πρῶται ἐκπολιτιστικαὶ ἰδέαι προσεκρομίσθησαν τῇ ἠπειρωτικῇ Ἑλλάδι ἐκ τῶν ἀποικιῶν τῆς ἀνατολῆς, καὶ ἐκ τῆς ἀνατολῆς δ' ὡσαύτως ἐξῆλθε καὶ ἡ φιλοσοφία, ὁ ὑψιστος αὐτὸς βαθμὸς τοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ ποιητικοὶ χρόνοι τῆς Ἑλλάδος, οἵτινες βραδύτερον ἔσχον τὸ συμπλήρωμα αὐτῶν διὰ τοῦ Πινδάρου, τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Σοφοκλέους, τοῦ Εὐριπίδου, εἶχον διαχύσει μετὰ τοῦ Ὀμήρου τὴν πρῶτην καὶ ζωροτέραν αὐτῶν λάμψιν. Ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσεια εἶχον περιγράψῃ ἐν θαυμασιῶσι διηγήμασι τὰς περιπετειώδεις φιλοπολέμους καὶ φιλαποδήμους ὁρμὰς, τὰς ταρρατούσας τὰ νέα ἔθνη καὶ ὠθοῦσας αὐτὰ ἀκαταμαχίτως εἰς ἐκχυσιν τῆς κοχλαζούσης αὐτῶν ἐνεργητικότητος. Ἐποποιεῖται τῶν ἠρωικῶν χρόνων, ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσεια, ὑπῆρξαν ἐν Ἑλλάδι μετὰ τῶν Ἑμνων τῶν Ὀρφικῶν τὰ πρῶτα ἄσματα τὰ ἐξ ἐμπνεύσεως παραχθέντα. Ἡ σκίψις ἐμελλε καὶ αὐτὴ νὰ ἐξεγερθῇ, καὶ ἐπὶ περίοδον διακοσιῶν ἐτῶν, ἐν οἷς συνεκεντρώθησαν τὰ πρῶτα αὐτῆς δοκίμια, βλέπομεν ἐν Μιλήτῳ, ἐν Κρότωνι, ἐν Ἐλέῳ, ἐν Ἀδῆροις, ἐν Ἀκράγαντι ἀνατελλούσας πέντε μεγάλας φιλοσοφικὰς αἱρέσεις, αἵτινες παρὰ τὴν διαφορὰν τῶν χωρῶν, ἐν αἷς ἐνεταπίσθησαν, παρουσιάζουσι πᾶσαι τοῦτο τὸ κοινόν, ὅτι ἔσχον ὡς ἔδραν οὐχὶ τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ τὰς Ἑλληνικὰς ἀποικίας; κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἡ φιλοσοφικὴ κίνησις ἐπεγένετο ἐκ τῆς περιφερείας εἰς τὸ κέντρον, καὶ ἐξώρμησεν ἐκ διαφορῶν σημείων τῆς ἀποικιακῆς Ἑλλάδος, ἵνα συγκεντρωθῇ βραδύτερον ἐν Ἀθήναις, ἐν τῇ μητροπόλει τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης.

Τέσσαρες μεγάλαι σχολαὶ ὑπῆρξαν λοιπὸν σύγχρονοι τῇ Ἰωνικῇ φιλοσοφίᾳ καὶ ἐμελλον κατὰ τι νὰ δεχθῶσι τὴν ἐπίδρασιν αὐτῆς, ἀντεπιδράσασαι καὶ αὐταὶ ἐπ' ἐκείνην ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ ἡ σχολὴ τοῦ Πυθαγόρου καὶ τοῦ Πλά-

μενίδου· ἐν Σικελίᾳ ἡ σχολὴ τοῦ Ἐμπεδοκλέους, ἐν Θράκῃ ἡ σχολὴ τοῦ Λευκίππου καὶ τοῦ Δημοκρίτου. Ἐκ τίνων θεμελιωδῶν ἀξιομάτων ἀπετελοῦντο τὰ συστήματα τῶν τεσσάρων τούτων μεγάλων σχολῶν; Τοῦτο θὰ πειραθῶμεν νὰ ἐρεῖσωμεν κεφαλαιωδῶς.

Ἡ Πυθαγορικὴ φιλοσοφία ἐνεφάνιζεν ὡς χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τὴν μαθηματικὴν ἐκείνην κοσμογονίαν, ἣτις στηρίζεται εἰς συμβολικὴν ἔννοιαν μετὰ τῶν ἀριθμῶν συνδεδεμένην. Ἐπιστήμη συγχρόνως τοῦ συγκεκριμένου καὶ τοῦ ἀφηρημένου, σπουδῆ ἠθικῆ ἅμα καὶ φυσικῆ, ἡ φιλοσοφία τοῦ Κρότωνος περιελάμβανε τὴν κοσμολογίαν, τὰ μαθηματικά, τὴν ἰατρικὴν, τὴν ἠθικὴν, τὴν πολιτικὴν. Αἱ ἠθικαὶ ἐξερευνήσεις, αἵτινες κατέσχον τοσοῦτον μικρὸν θέσιν ἐν τοῖς ἔργοις τῶν Ἴωνων, ἀπετέλουν τὸ ὑνκντίον ἀξιόλογον μέρος τῶν Πυθαγορικῶν θεωριῶν. Ὁ Θαυμάσιος ἐκεῖνος κώδιξ τῆς ἠθικῆς ὁ γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα **Χρῦσεα ἔπν** (1), αἱ σοφίαι ἐκεῖναι νομοθεσίαι αἱ παρεσχεθεῖσαι εἰς τὰς πόλεις τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, αἱ μυσταγωγίαι ἐκεῖναι αἱ πνευματικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ, οἱ θεμελιωδεῖς ἐκεῖνοι κανόνες τῆς Πυθαγορείου Ἀκαδημίας, ταῦτα πάντα δὲν μαρτυροῦσιν ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ ζωηρὸν ἔρωτα πρὸς τὰς θεωρίας τὰς ἠθικὰς καὶ κοινωνικὰς; Ὡσαύτως κατὰ ταύτην τὴν ἔποψιν μεταξὺ πασῶν τῶν αἱρέσεων, ὧν τὸ σύνολον ἀποτελεῖ ἐν Ἑλλάδι τὴν πρώτην φιλοσοφικὴν περίοδον, ἡ Πυθαγορείος σχολὴ φαίνεται ἡμῖν ἡ προεξέχουσα.

Ἡ Ἐλεατικὴ φιλοσοφία εἶχε θεμέλιον καὶ κύριον χαρακτῆρα τὸ σύστημα ἐκεῖνο τῆς ἀπολύτου ἐνότητος τοῦ ὄντος, ὅπερ ἐμελλε νὰ συνεπαγάγῃ καὶ συνεπήγαγε τὴν ἀρνησιν τῆς μεταβολῆς καὶ τῆς κινήσεως (2). Κατὰ τὸν Παρμενίδην, τὸν θεμελιωτὴν τῆς αἱρέσεως ταύτης (διότι ὁ Ξενοφάνης εἶνε μᾶλλον ὁ πρόδρομος τῆς φιλοσοφίας τῆς Ἐλεατικῆς ἢ ὁ θεμελιωτῆς αὐτῆς), τὸν ὄν ἦτο κατ' ἀνάγκην ἐν καὶ οὐδὲν ἄλλο ὑπῆρχε παρ' αὐτό.

Τοῦτο δὲ ἦτο θεωρία ἰδιαίτουσα τῇ Ἐλεατικῇ φιλοσοφίᾳ καὶ ἐκ τῆς θεωρίας ταύτης προέκυψεν ὁ τῆς φιλοσοφίας ταύτης βαθὺς τῆς πρωτοτυπίας χαρακτῆρ. Ἄλλ' ἡ πρωτοτυπία οὐδεμίαν κέρχεται ἀξίαν μὴ συνδεομένη μετὰ τῆς ἀληθείας. Τίς λοιπὸν ἦτο λογικὴ ἐκείνη ἐνότης ἢ τὸ ὄν συνιστάσα καὶ ἥς ἐκτός οὐδὲν ἄλλο ὑπῆρχε; Δὲν ἦτο μᾶλλον ἀφαίρεσις ἢ πραγματικότης, καί, ἵνα καταλήξῃ εἰς τοιοῦτον ἀποτέλεσμα ἡ Ἐλεατικὴ φιλοσοφία, δὲν ἐμελλε νὰ ἐπιβάλλῃ σιγὴν εἰς τὴν μαρτυρίαν τῶν αἰσθήσεων καὶ ἐπομένως νὰ ἀκρωτηριάσῃ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, ὡς πρὸς ὃ ἡ ἐξωτερικὴ ἀντίληψις, ἣτις ἀποκαλύπτει ἡμῖν τὴν τῶν ὄντων πληθύν, εἶνε λειτουργία ὡσαύτως νόμιμος ὅσῃ ἡ νόησις ἢ ὁ καθαρὸς λογισμὸς, ὅστις ἀναγκάζει ἡμᾶς νὰ παραδεχθῶμεν τὸ ἐνιαῖον; Καὶ βεβχίως, καὶ τοιαῦται πράγματι ὑπῆρξαν αἱ ἀποπλανήσεις τῆς Ἐλεατικῆς φιλοσοφίας. Μετὰ τοῦ Παρμενίδου

(1) Ἀρσεκόμειθα νὰ φρονῶμεν ὅτι ἡ τελευταία σύνταξις τῶν **Χρῦσεων ἐπῶν** ἀνήκει εἰς χρόνους κατὰ πολὺ ὑστέρους τῶν τοῦ Πυθαγόρου (500) καὶ τῶν ἀμίσων αὐτοῦ μελητῶν. Ἄλλ' ὅμως αἱ θεμελιώδεις ἔννοιαι ἐξ ὧν συνίσταται τὸ σύνολον τῶν παραγγελμάτων τούτων, ἐμφαίνει χαρακτῆρα κατ' ἐξοχὴν Πυθαγορείου.

(2) Βλέπε παρ' Ἀριστοτέλει ἐν τῇ **Φυσικῇ ἀκροάσει** Βιβλ. VI Καρ. IX τοὺς τέσσαρας ἀρνητικῶς συλλογισμοὺς, ἃ πορῖα ε, τοῦ Ζήνωνος κατὰ τῆς κινήσεως.

ἔψεξεν ὡς ψευδῆ τὴν μαρτυρίαν τῶν τοῦ σώματος αἰσθήσεων, (1) μετὰ τοῦ Ζήνωνος ἠρήθη τὴν κίνησιν, (2) καὶ μετ' ἀμφοτέρων ἐτέθη ἐν καταφώρῳ ἀντιθέσει πρὸς τὸν κοινόν νοῦν. Καὶ ἵνα ὑποστηρίξῃ τοιαύτας ὑπερβολὰς, ἡ Ἐλεατικὴ φιλοσοφία, ὀδηγηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ζήνωνος ἐχρησιμοποίησεν ἐν ταῖς αἰυτῆς διδασκαλίαις διαλεκτικὴν ἐριστικὴν καὶ λεπτολόγον, ἣτις παρεσκεύασε τὴν ὁδὸν εἰς τοὺς σοφιστὰς καὶ τὴν σχολὴν τῶν Μεγάρων.

Καὶ ἡ τῶν Ἀδδῆρων φιλοσοφία ἔχει ὡσαύτως τὴν δρασιν αὐτῆς διακεκριμένην, τὸν δὲ χαρακτῆρα πρωτότυπον. Ἡ σχολὴ τῶν Ἀδδῆρων ἐπίστευεν ὅτι ἐξεῦρε τὴν ἐξήγησιν τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ὄντων διὰ τῆς ὑποθέσεως τῶν ἀτόμων, ἀπείρων ὄντων τὸν ἀριθμὸν, ὡς λέγει ὁ Δημοκρίτος παρὰ Διογένη τῷ Λαέρτιῳ, στροβιληθδὸν κινουμένων, καὶ συνιστάντων οὕτω διὰ τῆς συνδέσεως αὐτῶν πάντα τὰ συστοιχειώματα, τὸ πῦρ, τὸ ὕδωρ, τὸν ἀέρα, τὴν γῆν, ἄτινα οὐδὲν ἄλλο εἰσὶν ἢ συνθέσεις ἀτόμων. Τὸ θεμελιώδες λοιπὸν τοῦτο διδάγμα τῆς σχολῆς τῶν Ἀδδῆρων οὐδένα περιεχεῖ χαρακτῆρα, δι' οὗ ἡ διδασκαλία αὐτῆ δύναται νὰ ἐξομωθῇ πρὸς τὸ σύστημα τῶν Πυθαγορείων καὶ ἐξ ἐτέρου οὐδὲ κοινόν τι ὑφίσταται μετὰξὺ τῆς κοσμογονικῆς ἐξηγήσεως τῆς σχολῆς τῶν Ἀδδῆρων καὶ τῶν συστημάτων τῶν Ἴωνων φυσιολόγων. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι δὲν παραδέχονται τὰ άτομα. Ὁ Θαλλῆς, ὁ Ἀναξίμενης, ὁ Διογένης, ὁ Ἡράκλειτος θεωροῦσι τὸ σύμπαν ὡς προῖον τῆς ἀναπτύξεως μοναδικῆς τινος ἀρχῆς. Ὁ Ἀρχέλαος ἀντὶ τοῦ ἐνιαίου τῆς ἀρχῆς παραδέχεται μὲν δύο ἀρχὰς, ἀλλ' οὐδὲν ἐτι ἐνταῦθα ὑπάρχει ἐμπερὲς πρὸς τὴν ἀτομικὴν θεωρίαν. Τέλος, ἐὰν μῆτε ὁ Ἀναξίμανδρος μῆτε ὁ Ἀναξαγόρας παραδέχονται ὀρισμένον ἀριθμὸν ἀρχῶν, ἡ κοσμογονία αὐτῶν δὲν διαφέρει ὀλιγώτερον οὐσιωδῶς τῆς κοσμογονίας τῆς σχολῆς τῶν Ἀδδῆρων. Διότι ἐν τῷ συστήματι τοῦ Λευκίππου καὶ τοῦ Δημοκρίτου ὁ σχηματισμὸς τῶν ὄντων ἐπιτελεῖται διὰ τῆς συναθροίσεως τῶν ἀτόμων τουτέστι διὰ τῆς συνδέσεως, ἐνῶ ἐν τῇ κοσμογονικῇ θεωρίᾳ τοῦ Ἀναξίμανδρου καὶ τοῦ Ἀναξαγόρου ὁ αὐτὸς σχηματισμὸς ἐπιγίγνεται διὰ τῆς ἐκλύσεως, τουτέστιν διὰ τοῦ ἀποχωρισμοῦ. Ὅθεν ἡ φιλοσοφία τῆς Σχολῆς τῶν Ἀδδῆρων δὲν διακρίνεται ὀλιγώτερον οὐσιωδῶς τῆς φιλοσοφίας τῶν Ἴωνων ἢ τῆς τῶν Πυθαγορείων, καὶ ὁ χαρακτῆρ τῆς πρωτοτυπίας δὲν δύναται νὰ παραγνωρισθῇ ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ ταύτῃ.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς σχολῆς τοῦ Ἀκράγαντος πᾶν εἶδος ἰδίου χαρακτῆρος καὶ φυσιογνωμίας πρωτοτύπου ἠλλείπουσιν ἀπ' αὐτῆς ἀπολύτως. Τὰ τέσσαρα στοιχεῖα τὰ γενόμενα παραδεκτὰ ὑπὸ τοῦ Ἐμπεδοκλέους, τὸ ὕδωρ, ἡ γῆ, ὁ ἀήρ, τὸ πῦρ παρελήφθησαν ἐκ τοῦ Θαλλῆτος, τοῦ Φερεκίδου, τοῦ Ἀναξιμένους, τοῦ Ἡρακλείτου. Ἐκ τοῦ Ἡρακλείτου ὡσαύτως ὁ Ἐμπεδοκλῆς παρέλαβε τὰς

(1) Διογένης ὁ Λαέρτιος: κριτήριον δὲ τῶν λόγων εἶπε Παρμενίδης. «Τὰς τε αἰσθήσεις μὴ ἀκριβεῖς ὑπάρχειν».

(2) «Ζήνων καὶ τὴν κίνησιν ἀναιρεῖ.» Δ. ὁ Λ. Φαίνεται ἡμῖν δυσχερὲς ἐνώπιον τῆς μαρτυρίας ταύτης νὰ παραδεχθῶμεν τὴν ἐρμηγίαν καθ' ἣν ἡ ἀρνησις τῆς κινήσεως εἶνε μόνον ἐπακλόουθενεζαχθὲν ὑπὸ τοῦ Ζήνωνος ἐκ τῆς θεωρίας τῆς πλειονότητος πρὸς ἕλεγγον αὐτῆς ὡς ἀτόπου καὶ ἀντιφατικῆς. Ἡ ἀρνησις αὐτῆ οὐδαμῶς εἶνε σχετικὴ ἀλλ' ἀπόλυτος.

δι' ἀρχῆς τῆς φιλικῆς καὶ τοῦ νεύκου, καθ' ὃν τρόπον ἐν τῇ ταξεί τῇ ἠθικῇ καὶ τῇ θρησκευτικῇ ἐπιμήθη καὶ ἀνενέωσεν ἐκ τῆς Πυθαγορείου φιλοσοφίας πράξεις τινὰ μυσταγωγίας καὶ ἀποκαθάρσεως. Ἡ φιλοσοφία τοῦ Ἀρχαγόρου ἐπεχείρησε τῇ συνδέσει καὶ συγχωνεύσει τῶν θεμελιωδῶν ἰδεῶν τῶν διδασκάλων τῶν Ἴωνων καὶ Πυθαγορείων, καὶ ἀπετέλεσεν οὕτως ἀληθῆ κωκεῶνα.

Τοιαῦται ὑπῆρξαν, σκιαγραφηθεῖσαι ἐντάῃ ἐν ταῖς πρώταις αὐτῶν γραμμαῖς, αἱ τέσσαρες μεγάλαὶ σχολαί, (1) ἃς ἔσχε συγχρόνους ἡ Ἴωνικὴ φιλοσοφία, καὶ τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ φιλοσοφικὸν περιεχόν, οὐ ἐν τοῖς κόλποις ἀνεπτύχθη.

Ἡ διαρκεία τῆς ἀναπτύξεως τῆς Ἴωνικῆς φιλοσοφίας ὑπῆρξε περίπου 200 ἐτῶν, ἀπὸ τοῦ 597 μέχρι τοῦ 428 περιόδου, ἢ, ἵνα μεταχειρισθῶμεν τὴν γλῶσσαν τῆς ἑλληνικῆς χρονολογίας, ἀπὸ τῆς τεσσαρακοστῆς ἕκτης μέχρι τῆς ὀγδοηκοστῆς ὀγδῆς Ὀλυμπιάδος. Ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ διαδέχονται ἐν Ἴωνίᾳ ἀλλήλους πλείστοι ἐπιφανεῖς φιλόσοφοι. Ὁ Θαλῆς, ὁ Ἀναξίμανδρος, ὁ Φερεκίδης, ὁ Ἀναξίμενης, ὁ Ἡράκλειτος, ὁ Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης, ὁ Ἀναξάγορας, ὁ Ἀρχέλαος. Ἴσως ἐν τῷ ἀριθμῷ τούτῳ ἔπρεπε νὰ καταλέξωμεν καὶ τὸν Ξενοφάνη, γεννηθέντα ἐν Κολοφῶνι.

Ὁ Ξενοφάνης ἀνήκει εἰς τὴν Ἴωνίαν λόγῳ καταγωγῆς, καὶ δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἀνήκει ὡσαύτως εἰς αὐτὴν κατὰ πολὺ καὶ διὰ τῶν ἐαυτοῦ φιλοσοφικῶν θεωριῶν. Καὶ ὅμως ἄτε ἀποκαταστάς ἐν Ἐλέᾳ κατὰ τὸ τέλος τοῦ βίου αὐτοῦ καὶ κληρονόμος γενόμενος τῶν διδασκαλιῶν τῆς Ἴταλικῆς σχολῆς, ὁ Ξενοφάνης θεωρεῖται κοινῶς ὡς ἰδρυτῆς τῆς Ἐλεατικῆς σχολῆς, ἐνῶ κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην ὡς πρὸς τὴν Ἐλεατικὴν σχολὴν ὑπῆρξεν ὀλιγώτερον ἰδρυτῆς ἢ πρόδρομος. Ἄν καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ξενοφάνους ἠδύνατο νὰ ἀντιποιηθῆ δικαίως ἡ Ἴωνικὴ φιλοσοφία, ἡμεῖς, συμμορφούμεθα ἐντάῃ πρὸς τὴν κοινὴν γνώμην, ἥτις κατατάσσει αὐτὸν ἐν τῇ σχολῇ τῶν Ἐλεατῶν, (2) καὶ περιορίζομεν ἐν τοῖς ἀνωτέρω σημειωθεῖσιν ὀνόμασι τὸν κατάλογον τῶν Ἴωνων φιλοσόφων. Τὸ σύνολον λοιπὸν τοῦτο τῶν ὀνομάτων φαίνεται ἡμῖν ὅτι ἀποτελεῖ σειρὰν μᾶλλον ἢ σχολὴν. Ἀλλὰ τίνας πραγματικῶς αἱ συνθηκαί, ἐφ' αἷς δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν σχολὴν ἀληθῶς φιλοσοφικὴν; Δύο κύρια συνθηκαὶ συναπιτοῦνται, τοιούτοις κοινότης ἐργασιῶν καὶ ὁμοιόμορρον λύσεων. Ἄλλ' ἡ σύνδεσις τῶν δύο τούτων συνθηκῶν ἐπιτελεῖται ἐν Ἴωνίᾳ. Οἱ Ἴωνεῖς εἰσι πάντες φυσικοὶ, πάντες ἀστρονόμοι, πάντες ὡσαύτως ζητοῦσι νὰ ἐξηγήσωνται τὴν γένεσιν καὶ τὸν σχηματισμὸν τῶν ὄντων. Ἴδου ἡ πρώτη τῶν δύο συνθηκῶν τῶν ἀπαιτούμενων, τοιούστιν ἡ κοινότης τῶν ἐργασιῶν. Ἀλλὰ συμβαίνει ἄρα γε τὸ αὐτὸ καὶ ὡς πρὸς τὸ δεύτερον, καὶ ὁμοίως πρὸς τὴν κοινότητα τῶν ἐργασιῶν ἀπαντῶμεν καὶ τὸ ὁμοιόμορρον τῶν λύσεων; Κατ' οὐδένα τρόπον βεβαίως. Διότι, χωρὶς νὰ μνημονομούσωμεν ἐντάῃ διαφόρων γνωμῶν τῶν Ἴωνων περὶ τοῦ μεγέθους,

τῆς μορφῆς καὶ τῆς ἀποστάσεως τῶν ἀστέρων, καὶ ἕνα μὴ προσηλωθῶμεν εἰς ἄλλο ἢ τὸ κύριον πρόβλημα περὶ τοῦ ἠσכולοῦντο, δηλαδὴ τὸ τῆς γενέσεως καὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ὄντων, δὲν εἶνε ἀληθές ὅτι ὑφίσταται ἀνομοιότης βαθμ.ἔα μεταξὺ τῶν κοσμογονικῶν συστημάτων τοῦ Θαλήτος, τοῦ Ἀναξίμανδρου, τοῦ Φερεκίδου, τοῦ Ἀναξίμενου, τοῦ Ἡρακλείτου, τοῦ Ἀναξάγορου, τοῦ Ἀρχέλαου; Ὁ Ἀναξίμανδρος καὶ ὁ Ἀναξάγορας παραδέχονται ἀριθμὸν ὀριστον ἀρχῶν, ἀφ' ἑτέρου δέ, τουναντίον, ὁ Θαλῆς, ὁ Φερεκίδης, ὁ Ἀναξίμενης, ὁ Ἡράκλειτος, ὁ Διογένης, ὁ Ἀρχέλαος παραδέχονται ἀριθμὸν ἀρχῶν ὀρισμένον. Ἢδη ὁ ὀρισμένος οὗτος ἀριθμὸς εἶνε ὁ αὐτὸς κατὰ πάντας; Οὐδαμῶς, διότι οἱ πέντε πρώτοι τῶν φιλοσόφων τούτων παραδέχονται τὸν μοναδισμόν, ἐνῶ ὁ Ἀρχέλαος ἀσπάζεται τὸν δυαδισμόν. Ἀλλὰ δὲν εἶνε τοῦτο μόνον. Ὁ μοναδισμὸς τοῦ Θαλήτος δὲν εἶνε ὁ αὐτὸς καὶ τοῦ Φερεκίδου· ὁ μοναδισμὸς τοῦ Φερεκίδου δὲν εἶνε ὁ τοῦ Ἡρακλείτου· ὁ μοναδισμὸς τοῦ Ἡρακλείτου δὲν εἶνε ὁ τοῦ Ἀναξίμενου καὶ τοῦ Διογένης. Ἐν τοιαύτῃ διαφωνίᾳ δυνάμεθα νὰ διδῶμεν τὴν ὁμολογίαν ἐκείνην τῶν παραδόσεων, ἧς ἄνευ σχολῆ δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ;

Οἱ Πυθαγόρειοι συνδέονται πάντες διὰ θεμελιωδῶν τιῶν ἀρχῶν ὡσαύτως οἱ Ἀδδῆριται, ὡσαύτως οἱ Ἐλεᾶται. Ἐντεῦθεν ὑπάρχει σχολὴ Πυθαγορικὴ, σχολὴ τῶν Ἀδδῆρων, σχολὴ τῆς Ἐλεᾶς. Ἄλλ' ἐν τῇ Ἴωνίᾳ ἀντὶ τῆς κοινότητος τῶν ἀρχῶν οὐδὲν ἄλλο ἀπαντῶμεν ἢ ἀνομοιότητος καὶ διαστάσεις. Ἴδου διατὶ ἐλέγομεν ὅτι ὑπῆρξαν Ἴωνες φιλόσοφοι καὶ οὐδαμῶς Ἴωνικὴ σχολὴ.

Ἄλλ' ὅμως αἱ διαστάσεις αὗται ἀναφέρονται μόνον εἰς τὰς λύσεις. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὰ ζητήματα, ταῦτά εἰσι τὰ αὐτὰ ὡς πρὸς πάντας ἢ ἀστρονομία, ἢ φυσικὴ, ἢ κοσμογονία ὑπῆρξαν αἱ τρεῖς μεγάλαὶ ἐπιστημονικαὶ τάξεις, πρὸς ἃς ἀνήνεχθησαν ἐκ συμφώνου πάντα τὰ ἔργα τῶν Ἴωνων. Ὁ Ἀναξίμανδρος, ὁ Ἀναξίμενης, ὁ Ἀναξάγορας σπουδάζουσι τὰς κινήσεις τῶν ἀστρῶν, καὶ πειρῶνται νὰ ὀρίσωσι τὸ μέγεθος τοῦ ἡλίου καὶ τὰς περιφορὰς αὐτοῦ. Ὁ Θαλῆς ὑπολογίζεται καὶ προλέγει τὰς ἐκλείψεις. Ὁ Ἀναξίμανδρος ἐπιχειρεῖ νὰ ὀρίσῃ τὴν θέσιν καὶ τὸ σχῆμα τῆς γῆς, κα συγχρόνως ἐπινοεῖ τὸν δείκτην τῶν ἡλιακῶν ὠρολογίων καὶ ὄργανα δηλοῦντα τὰς τροπὰς καὶ τὰς ἰσημερίας, συντάττει γεωγραφικοὺς χάρτας, περιγράφει τὴν περιφέρειαν τῆς γῆς, κατασκευάζει σφαῖραν, καὶ, ἂν πιστεύσωμεν εἰς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πλινίου, ἀνακλύπτει τὴν πλαγιότητα τῆς ἐκλείπτικης. Ὁ Ἀναξίμενης στρέφεται ὡσαύτως πρὸς τὰ γεωγραφικὰ καὶ ἀστρονομικὰ ἔργα, τελειοποιεῖ τὰ ἡλιακὰ ὠρολόγια, ἐπιχειρεῖ νὰ ὀρίσῃ τὴν φύσιν τοῦ οὐρανοῦ θόλου, ὅν θεωρεῖ κατὰ πλάνην τῶν αἰσθήσεων ὡς στερεόν συνεχές. Ὁ Ἡράκλειτος ἐπιχειρεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὰς ἐκλείψεις τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, τὰς διαδοχὰς τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν νυκτῶν, τῶν μηνῶν, τῶν ὥρῶν τοῦ ἔτους, τῶν ἐνιαυτῶν, τῶν βροχῶν, τῶν ἀνέμων καὶ ἄλλων φαινόμενων εἴτε ἀστρονομικῶν εἴτε μετεωρολογικῶν. Τέλος ὁ Ἀναξάγορας πολεμεῖ τὴν κοινὴν προκατάληψιν, ἥτις θεωρεῖ τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἄλλους ἀστέρας ὡς θεοὺς· ἐπιχειρεῖ νὰ ὀρίσῃ τὴν ἀληθῆ αὐτῶν φύσιν, καὶ συγχρόνως ζητεῖ νὰ ἐξηγήσῃται

(1) Περὶ αὐτῶν τούτων τῶν σχολῶν ἐπιθεῖ Ἀριστοτέλει ἐν τοῖς μετὰ τὰ Φυσικὰ Βιβλ. Α' Κεφ. 3 καὶ 4.

(2) Περὶ τῶν Ἐλεατῶν φιλοσόφων ἐπιθεῖ τὰ συγγράμματα τοῦ Buhle καὶ πρὸ πάντων τὴν μονογραφίαν τοῦ Brandis τὴν ἐπιγραφομένην: Xenophanis, Parmenidis et Melissi doctrina e propriis philosophorum reliquiis repetita

τὴν γαλαξίαν, τοὺς κομήτας, τοὺς ἀνέμους, τὴν βροντὴν, τὴν ἀστραπὴν, τοὺς ἀερολίθους. Τὸ πρόβλημα ὡσούτως τοῦ διαστήματος, ὕπερ βραδύτερον ἔμελλε νὰ βασιανίσῃ τοσαύτας πνευματωδεις καὶ ἰσχυρὰς διανοίας, προκαταλαμβάνει τὸν ἰσχυρὸν αὐτοῦ νοῦν, καὶ τὸ πρόβλημα τοῦτο δέχεται παρ' αὐτοῦ λύσιν, ἥτις ἔμελλε ἡμέραν τινὰ νὰ εἶνε ἡ τοῦ Λαϊβνιτίου καὶ τοῦ Καρτεσιου.

(Ἐπιτετα συνεχῆ.)

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΑΙΔΗΨΩΙ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΥΔΑΤΩΝ

(Βιβλιοκρισία.)

Αἱ ἡφαιστειακαὶ δυνάμεις, αἵτινες ἐνήργησαν συγχρόνως μετὰ τῆς τριτογενοῦς περιόδου ἢ περὶ τὰ τέλη αὐτῆς, διεμόρφωσαν οὐ σμικρὸν μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους, ὕπερ καὶ σήμερον ἔτι ἐκδηλοῖ τὴν ὑπ' αὐτὸ δράσιν ἡφαιστειακῶν ἐνεργειῶν. Ἡ ἡφαιστειακὴ δ' αὕτη ἔκτασις, διήκουσα ἰδίᾳ ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει, περιλαμβάνει μέρος τοῦ Κορινθιακοῦ Ἰσθμοῦ, τὴν χερσονήσον τῶν Μεθάνων, τὴν Αἰγίαν, τὸν Πόρον, καὶ πολλὰς τῶν Κυκλάδων νήσων. Τὴν τοιαύτην τῶν μερῶν τούτων διαμόρφωσιν βεβαιοῦσιν οὐ μόνον τὰ ἐν αὐτοῖς ἀφθόνως ἀπαντῶντα ἡφαιστειογενῆ πετρώματα—**τραχεῖται, ἰψιδιανός, ἡφαιστειακὴ σποδὸς** κ.τ.λ.—, ἀλλὰ καὶ αἱ διάφοροι μεταλλικαὶ πηγαὶ καὶ θειοθερμαὶ, ὡς καὶ αἱ ποικίλαι κατὰ τὴν σύνθεσιν ἀεριοειδεῖς ἀναθυμιάσεις. Οὕτως αἱ ἀξιόλογοι θειοῦχοι ἀλιπηγαὶ τῶν Μεθάνων, τῆς Μήλου, ἢ θειωνὰ τοῦ Σουσακίου, αἱ ἀερίωδεις ἀναθυμιάσεις ἐν Καλάμῳ, ἐν Μήλῳ κλ., πάντα ταῦτά εἰσιν αἱ τελευταῖαι ἐκφάνσεις τῶν ἡφαιστειακῶν δυνάμεων, αἵτινες ζωηρῶς ἔδρασαν ἄλλοτε ἐπὶ τῆς ἡμετέρας πατρίδος, καὶ ὧν αἱ ἐνεργεῖαι δὲν ἐξέλιπον ἔτι τελείως.

Εἰς τοιαύτας ἐνεργείας δυνάμεθα ἔσως νὰ ἀποδώμεν καὶ τὴν γένεσιν τῶν ἰαματικῶν θερμῶν τῆς Αἰδηψοῦ. Τὴν τοιαύτην δὲ γνώμην δυνάμεθα νὰ στηριξώμεν καὶ ἐκ τῆς ὑπάρξεως πολλαχοῦ πυριγενῶν πετρωμάτων—**διοριτῶν**—, οὗς πρῶτος ὁ πολυμαθὴς διευθυντὴς τοῦ «Προμηθεύς» κ. Κ. Μητσόπουλος ἠτύχησε νὰ ἀνακαλύψῃ καὶ διακρίνῃ. Καὶ τοιαύτη μὲν πιθανώτατα ἡ γένεσις τῶν πηγῶν τῆς Αἰδηψοῦ, τῶν ἀπέναντι αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῆς Εὐβοικῆς χερσονήσου Λιχάδος κειμένων πηγῶν Γυιάτρα, τῶν Θερμοπυλῶν, καὶ τῆς Ὑπάτης.

Καίτοι δὲ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐγνώσθη ἡ μεγάλη ἰαματικὴ δυνάμις τῶν Αἰδηψίων θερμῶν, καίτοι ἐθρυλήθη ἐπὶ τὸ θαυμασιώτερον ἢ ἐξ αὐτῶν ὠφέλεια, οὐδεμίᾳ ὅμως ἐπιστημονικῇ αὐτῶν ἔρευνα ἐπεγένετο μέχρις ἐσχάτων. Κατὰ μυριάδας πολλὰς ἀριθμοῦνται οἱ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐπισκεψάμενοι τὰς θέσας τῆς Αἰδηψοῦ, οὐδενὸς ὅμως ἢ προσοχῇ ἐστράφη πρὸς αὐτάς, ἐκτὸς ὀλίγων μόνον ἐπιχειρηματιῶν, οἵτινες καὶ οἰκήματα εὐπρεπῆ ἀνδρῶσαν καίτὸν τέως ἄξενον τόπον, τὸν μέχρις ἐσχάτων τὴν βαρβαρότητα μόνον ἐκφαίνοντα, μετέβαλον εἰς φιλόξενον χώραν συναγειροῦσαν ἐτησίως, ἀπὸ πάσης ἀκρας τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τρισχιλίου καὶ πλέον ἐπισκεπτῶν.

Καὶ ἤδη ἐπέστη τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ἵνα πρὸς τῆ γενικῇ προόδῳ, τῆ βελτιώσει τῶν οἰκημάτων καὶ τῶν λουτρῶν—οἵτινες πρὸ πενταετίας ἠδύναντο κατὰ τὴν φράσιν τοῦ κ. Ἀφεντούλη νὰ ἐκληρωθῶσιν ὡς τύποι ἀίσχρότητας καὶ ρυπαρίας—μελετηθῶσιν ἤδη τὸ πρῶτον αἱ θέσμαι τῆς Αἰδηψοῦ, ἀναλυθῶσι τὰ ὑδάτα αὐτῆς, ἐξακριβωθῶσιν αἱ πηγαὶ καὶ ἡ ἰαματικὴ δυνάμις αὐτῶν—καὶ τὴν μελέτην ταύτην ὀφείλομεν εἰς τὸν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ὑψηλὴν τῆς χημείας κ. Ἀναστάσιον Δαμβέργην. Ἡ περὶ τῶν ἐν Αἰδηψῷ ἰαματικῶν ὑδάτων προσφάτως ἐκδοθεῖσα πραγματεία περιλαμβάνει ἐν ταῖς τριάκοντα σελίσιν αὐτῆς μονογραφίαν πλήρη, ἐξαιτούσαν τελείως τὸ θέμα. Ἡ τοπογραφία τῶν θερμῶν τῆς Αἰδηψοῦ, ἡ λεπτομερὴς περιγραφή τῶν πολυαριθμῶν πηγῶν, ἡ καταμετρησις τοῦ ποσοῦ τῶν ὑδάτων, ὁ προσδιορισμὸς τῶν φυσικῶν ἰδιοτήτων αὐτῶν καὶ τοῦ εἰδικοῦ βρασεύ, αἱ διάφοροι ἐν Αἰδηψῷ ἀπαντῶσαι ἀεριοθερμαὶ, ἡ φύσις τῶν ἰζημάτων καὶ τῆς ἰλῆος ἀποτελοῦσι τόσα κεφάλαια προεισαγωγικὰ εἰς τὴν ὑπὸ χημικῶν ἔποψιν ἔρευναν τῶν μεταλλικῶν ὑδάτων τῆς Αἰδηψοῦ. Ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ τῇ εἰσαγωγικῇ οὐδενὸς παραλείπει ὁ συγγραφεὺς νὰ μνημονεύσῃ συμβάλλοντος πρὸς τὸν σκοπὸν του. Ἐν δὲ τῇ χημικῇ ἔρευνῃ τῶν πηγῶν ἀναγράφει ὁ κ. Δαμβέργης τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀναλύσεως ἐξ κυριωδῶν πηγῶν, αἵτινες διὰ τὴν ἀφθονίαν αὐτῶν, τὴν θερμοκρασίαν καὶ τὰς ιδιότητας τῶν ὑδάτων, θέλουσι ἀποτελέσῃ τὴν κυρίαν τροφὴν τοῦ ἰδρυθησομένου ἐν Αἰδηψῷ μεγάλου ὑδροθεραπευτικοῦ ἐνδαιτηματός. Ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων δὲ τῶν ἀναλύσεων ὀδηγούμενος, κατατάσσει τὰς πηγὰς τῆς Αἰδηψοῦ μετὰ τῶν θερμῶν ἰσχυρῶν ἀλιπηγῶν τῶν ἐνεχουσῶν πολὺ τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ, ὀλίγα τὰ ἀνθρακικὰ ἄλατα καὶ τὰς ἐνώσεις τοῦ σιδήρου, καὶ ἐλάχιστον ποσὸν ὑδροθείου, καὶ κατ' ἀκολουθίαν παραβαλλει αὐτάς πρὸς τὰς πηγὰς τοῦ Aitern, τοῦ Hall, τοῦ Kissingen. Ἐν τέλει δὲ προσθέτει καὶ τὰ ἐκ τῆς στατιστικῆς πορίσματα τῶν ποιησαμένων χρῆσιν τῶν Αἰδηψίων ὑδάτων. Τοιαύτη ἐν σκιαγραφίᾳ ἢ περὶ τῶν Αἰδηψίων θερμῶν μονογραφία τοῦ κ. Δαμβέργην, ἣν ἐξείργαστο μετὰ σπανίας εὐσυνειδήσιας. Δὲν δυνάμεθα ἢ συγχαίροντες θερμῶς τῷ συγγραφεῖ νὰ παροτρύνωμεν αὐτὸν νὰ συνεχίσῃ τὰς τοιαύτας αὐτοῦ μελέτας ἐπὶ τῶν μεταλλικῶν ὑδάτων, τοῦ φυσικοῦ τούτου πλοῦτου δι' οὐ ἐπροικίσθη ἡ ἡμετέρα πατρίς, μηδὲ νὰ ἀποθαρρυνθῇ τὸ παράπαν ὑπὸ τῆς ἐπιστημονικῆς ζήρασίας τῆς ἀπονεκρούσης παρ' ἡμῖν πᾶσαν ζωὴν καὶ πᾶσαν δρᾶσιν, ζήρασίας, καθ' ἧς ὀφείλουσι πάντες οἱ γνήσιοι τῶν ἐπιστημῶν θεράποντες ἐκάστοτε θαρροῦντως ν' ἀντεπεξέρχονται.

A. Δ. Β.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἡ κρατηροειδὴς λίμνη Λαάλα ἐπὶ τοῦ Κιλιμάντζαρον. Τὸ ἐπὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς ὄρος Κιλιμάντζαρον, ὅπερ εἶνε ἡφαιστειογενὲς, φέρει κρατῆρας ἐσβεσμένους, ὧν τινες εἶνε εἰς λίμνας μεταβεβλημένοι. Τοιαύτη λίμνη κρατηροειδὴς εἶνε καὶ ἡ Λαάλα, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς τοῦ ὄρους κλιτύος, ἣν ἐξηρεύνησεν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔαρ ἢ Ἀγγλῆς French Sheldon. Αἱ ὄχθαι τῆς λίμνης ταύ-